

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Вдовіної Олени Олександрівни**
«Електронне діловодство як комунікаційна складова судочинства в Україні»,
подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 26.165.01
Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій
за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство

Ефективний розвиток системи державного управління в Україні потребує сучасних підходів до організації діяльності усіх гілок державної влади, зокрема, системи судової влади. Інформаційно-документаційна інфраструктура органів судової влади орієнтована на удосконалення своєї діяльності за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій; на покращення функціонування електронного діловодства та документообігу в інформаційних системах судочинства та судової державної влади України. Використання налагодженої системи електронного діловодства та документообігу дозволить суттєво скоротити часові витрати на розв'язання задач, пов'язаних із діяльністю судових державних органів та прискорить процес прийняття управлінських рішень. О.О. Вдовіної обрала для дослідження нагальну проблему, що обумовлена об'єктивними потребами інформаційного суспільства у здійсненні практичного оновлення судової системи, в тому числі, і в галузі документаційного забезпечення її діяльності. Отже, беззаперечною є актуальність дисертаційної роботи, що пояснюється відсутністю узагальнюючих комплексних наукових праць за представленою проблематикою в науковому напрямі документознавства.

Дисертанткою проведено вичерпний комплексний аналіз та узагальнено досі неопрацьованих в документознавчому контексті інформаційних матеріалів та публікацій, що належать до досліджуваної проблеми, що послугувало підставою для формування стратегічних напрямів впровадження електронного судового діловодства у контексті Концепції галузевої програми інформатизації судів та Концепції розвитку електронного урядування України.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано організаційні, методичні та технологічні аспекти функціонування електронного діловодства та документообігу в інформаційних системах судочинства та судової державної влади України. Авторкою проаналізовано системи електронного судового діловодства у соціокомунікаційному, інформаційному, технологічному, правознавчому аспектах, що посприяло теоретичному обґрунтуванню доцільності використання засобів електронного діловодства та документообігу в органах судової влади.

О.О. Вдовіною досліджено тенденції організації електронного судового діловодства та документообігу в системах державного управління, проаналізовано базові нормативно-правові документи для ведення документообігу в судовій системі, визначено комунікаційні та функціональні характеристики електронного судового діловодства, інформаційні технології, що уможливають ефективне застосування засобів автоматизації документаційних процесів в судочинстві.

Значущість проведеного дисертаційного дослідження підтверджується його виконанням у контексті реалізації законів України «Про Національну програму інформатизації», «Про інформацію», «Про електронний документ та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про судоустрій та статус суддів», а також в межах державної науково-дослідної теми Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (№ 0109U000512).

Високий науковий рівень достовірності й обґрунтованості представлених авторкою положень, висновків і результатів дисертації забезпечується використанням комплексної методології, що ґрунтується на широкому спектрі наукових принципів і методів, серед яких застосовано загальнонаукові та спеціальні підходи (системний, функціональний та соціокомунікаційний), термінологічний, узагальнення, моделювання; порівняльний аналіз, статистичний методи, а також метод концептуальної розробки проблеми електронного судового діловодства на документознавчому та інформаційно-технологічному рівнях.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використаними для впровадження електронного діловодства та документообігу в системі судочинства та в діяльності судових установ; в наукових дослідженнях електронного документознавства, в навчальній та науково-дослідній діяльності профільних закладів вищої освіти для спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», в системі підвищення кваліфікації працівників документаційної, правознавчої та освітньої галузі.

Дисертанткою чітко сформульовано об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертації підпорядкована логіці дослідження, його меті та основним завданням. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі дисертантка обґрунтовує актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами; чітко формулює мету, визначає завдання, окреслює об'єкт і предмет дослідження; вказує методологічну базу; розкриває наукову новизну, наводить відомості про апробацію роботи.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження електронного діловодства в судовій системі», що складається з двох підрозділів, досліджено публікації, які є дотичними до тематики дослідження; проаналізовані вже розроблені та реалізовані методологічні основи створення та застосування систем електронного діловодства та документообігу в системі судової влади.

О.О. Вдовіною слушно наголошено на важливості наукових праць, в яких відображені концепції розвитку засобів соціальної комунікації в інформаційному суспільстві, аналіз яких дозволив з'ясувати сутність електронного діловодства як комунікаційної складової судочинства. Спираючись на значну кількість фахових публікацій (з документознавства, правознавства, інформатики, соціальних комунікацій, державного управління та інших наук) щодо взаємозв'язків систем документації, документування, документообігу, авторкою в дослідженні розглядаються у єдності сукупні

проблеми розвитку судового діловодства та документообігу, як різновиду галузевого діловодства, зокрема, підпорядкованого за об'єктивних умов системам діловодства державного управління.

Охарактеризовано та обґрунтовано використання методичних підходів та методів для розв'язання окреслених в дисертаційному дослідженні завдань, серед яких: термінологічний аналіз предметної області (системи судової влади та її документаційної інфраструктури); соціологічні методи, джерелознавчий пошук та інші методи, які використовувалися у процесі дослідження на різних його етапах для визначення особливостей формування системи електронного діловодства як комунікаційної складової судових органів влади України.

У другому розділі «Сучасний стан інформатизації діловодства в системі судочинства в Україні», який складається з трьох підрозділів, авторкою проаналізовано інформаційно-документаційне забезпечення діяльності судових установ; особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в українське судочинство та судове діловодство; нормативно-правові засади його інформатизації.

У підрозділі 2.1 «Нормативно-правові основи інформатизації судового діловодства та документообігу» охарактеризовано закони, законодавчі акти щодо модернізації судоустрою в державі та інформатизації його розвитку. Акцентована увага саме на значенні та використанні інструкцій з діловодства у судах, зокрема, Інструкції з діловодства у місцевих загальних судах, затвердженої Державною судовою адміністрацією у 2014 р., яку детально аналізує дисертантка (с. 47-51) та узагальнює, що нова Інструкція сприятиме вдосконаленню діловодства суду завдяки максимальному використанню технічних можливостей автоматизації всіх судових процесів, економії робочого часу співробітників суду та відповідно фінансових витрат.

У підрозділі 2.2 «Аналіз документаційного забезпечення діяльності судових установ: методичний аспект» дисертантка розглянула особливості інформаційно-документаційного обслуговування в судах, що здійснюють служби діловодства (управління справами, загальний відділ, канцелярія, секретаріат або секретар-помічник), й саме від рівня професіоналізму

працівників відповідних діловодних підрозділів залежить оперативність та чіткість у здійсненні судових процесів.

Слушним є зауваження дисертантки щодо особливого значення дотримання правил оформлення судових документів, їх реквізитів, наявності яких залежить від виду, призначення документів (адміністративно-процесуальних, цивільно-процесуальних, кримінально-процесуальних та інших), та особи, яка їх підписує відповідно до вимог законодавства. При цьому особливі вимоги ставляться до тих документів, зміст яких має повністю чи частково таємний характер, а, отже, в такому випадку перед відповідальним за діловодство постає завдання щодо дотримування режиму секретності в процесі документування діяльності органів внутрішніх справ і судових органів (с.56).

Також проаналізовано досвід організації заходів із надання всіх необхідних методичних матеріалів для впровадження в судових установах комп'ютерних програм «Документообіг загальних судів», «Документообіг адміністративних судів» та комп'ютерної програми «Документообіг господарських судів». Справедливим є твердження, що за останні роки активізувалась робота щодо конвертування судової документації із паперової в електронну форму та уніфікації її для використання в загальній системі автоматизованого документообігу органів державного управління (с.67).

Підрозділ 2.3 «Особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в українське судочинство та судове діловодство» містить детальний аналіз процесів та напрямів інформатизації судових установ, серед яких особливе значення має автоматизована система «Документообіг загальних судів», що надає всі засоби для реєстрації і узагальнення даних в судовому процесі. Державна судова адміністрація та усі інші установи судової системи приймають участь у реалізації державної політики в сфері інформатизації, зокрема, щодо створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій.

Авторка слушно зауважує, що сьогодні в Україні працюють розрізнені технічні системи для автоматизації роботи в судах, які відповідають світовому

рівню, але не мають єдиної концепції і єдиного технологічного середовища, які б забезпечили ефективну та скоординовану роботу судів з іншими державними органами влади. Таким чином, потрібна невідкладна розробка та впровадження національної програми комплексної модернізації технологічної бази судів України (с.84).

У третьому розділі «Електронне діловодство у складі інформаційних систем судових органів державної влади України», який містить три підрозділи, авторка відзначає позитивні та негативні здобутки сучасного стану електронного діловодства та документообігу в системах зарубіжного судочинства; обґрунтовує функціональні та комунікаційні характеристики електронного діловодства в структурі інформаційних систем судочинства. Запропоновано стратегічні напрями розвитку електронного судового діловодства у контексті Концепції розвитку електронного урядування України.

У підрозділі 3.1 «Порівняльна характеристика електронного діловодства та документообігу в системах зарубіжного судочинства» відзначається, що автоматизація судового документообігу має ґрунтуватись на засадах досвіду інших розвинутих країн, які вже вирішили для себе проблему електронного документообігу в судовій сфері. Для цього розглядаються основні міжнародні стандарти та засоби ведення документообігу у судовій системі ряду провідних країн Європи та Америки, що сприятимуть створенню ефективної системи електронного документообігу в судовій сфері України.

Важливим є узагальнення щодо міжнародних тенденцій до застосування комплексного підходу модернізації судової системи, забезпечення взаємодії усіх елементів судових, правоохоронних та правозахисних органів, а саме: централізація даних в межах країни, побудова державної мережевої інфраструктури, застосування автоматизованих систем діловодства та електронного документообігу, систем аудіо- та відеофіксації, систем захисту свідка, відеоконференцсистем, систем управління речовими доказами (с.110). Авторкою відзначається, що хоча більша частина документообігу у державних установах України здійснюється у паперовому вигляді, сучасний стан системи автоматизованого діловодства та документообігу в органах державної влади

України створює надійні технологічні передумови для доведення його до рівня стандартів країн Євросоюзу.

У підрозділі 3.2 «Місце електронного діловодства в структурі інформаційних систем судочинства: функціональні та комунікаційні характеристики» проаналізовано функціонування електронного діловодства в інформаційних системах судочинства, їх структурні характеристики. Автором підкреслено, що системи електронного діловодства та документообігу в судових установах організовані у складі інформаційних систем (або автоматизованих систем), що містять в основі своєї структури автоматизовані робочі місця (АРМ) працівників судів, об'єднаних у локальні обчислювальні мережі. Інтегрована технологія діловодства реалізується на основі комплексів АРМ співробітників канцелярій, суддів, секретарів судового засідання та інших посадових осіб, організованих за єдиним принципом. Схематично ці процеси показані на сторінці 117.

Особливу увагу приділено детальному аналізу структури підсистеми «Судове діловодство та документообіг», яка розглядається в якості самостійної автоматизованої системи документообігу суду (АСДС), та для якої розроблено загальні вимоги, серед яких – організаційні, функціональні, технологічні та інші, що зафіксовано у Положенні про АСДС.

Цінним для подальших етапів роботи є критичні зауваження дисертантки щодо вимог та функцій до АСДС, перелічених у єдиному Положенні про автоматизовану систему документообігу суду, зокрема, йдеться про ті з них, які не мають «традиційно» діловодного змісту (с.127), що опосередковано підтверджують назви діловодних структурних підрозділів місцевих окружних адміністративних судів, що перелічені у таблиці на сторінці 128.

У підрозділі 3.3 «Стратегічні напрями впровадження електронного судового діловодства у контексті Концепції розвитку електронного урядування України» запропоновано стратегічні напрями розвитку електронного судового діловодства в межах Концепції галузевої програми інформатизації судів.

В цьому підрозділі комплексно проаналізовано загальні стратегії та конкретно-прикладні завдання впровадження судового електронного

діловодства та документообігу у контексті державних концепцій розвитку електронного урядування України та галузевої програми інформатизації судів, які націлені на сприяння інтегруванню досліджуваної системи до єдиної інфраструктури міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії та взаємодії державних органів влади.

Таким чином, авторкою проаналізовано концептуальні засади розвитку електронного судового діловодства в сучасних умовах впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в судові органи державної влади України.

Кожний розділ дисертації завершується висновками, в яких обґрунтовано основні результати щодо вирішення дослідницьких завдань, сформульованих у вступній частині дисертації. Робота виконана на високому фаховому рівні. Результати дослідження узагальнено у підсумкових висновках.

У своїй дисертаційній праці О.О. Вдовіна на основі широкого масиву друкованих та електронних джерел ґрунтовно проаналізувала ступінь опрацювання та наукової розробленості досліджуваної проблеми. Наукові положення, теоретичні та практичні висновки, викладені в дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 13 наукових публікаціях, з них 5 у фахових виданнях із соціальних комунікацій, одна з яких – у зарубіжному періодичному виданні Польщі, та апробовано на численних міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Текст дисертації свідчить, що обрана тема розкрита логічно та багатоаспектно. Структура роботи є виваженою.

Разом з тим, не зважаючи на позитивну оцінку представленої до захисту дисертаційної роботи, є кілька зауважень:

1. Доцільно було б чіткіше охарактеризувати специфічні риси судових документів, зокрема, їх електронних аналогів.

2. На нашу думку, корисним стало би проведення компаративного аналізу технологій організації «традиційного» (паперового) та електронного діловодства у контексті сучасного судочинства.

3. Визначення місця електронного діловодства в організаційній структурі комунікативної системи вітчизняного судочинства достатньо важко уявити, тому слід додати у тексті дисертації відповідну графічну схему.

Проте, зазначені зауваження є рекомендаційними, а, отже, не знижують загальне позитивне сприйняття наукового доробку дисертантки та не впливають на цінність результатів дисертаційної роботи. Таким чином, можна констатувати, що дисертація «Електронне діловодство як комунікаційна складова судочинства в Україні» є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, що робить суттєвий внесок у розвиток вітчизняної науки із соціальних комунікацій. За своєю актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю основних положень і висновків, науковим значенням дисертація О.О. Вдовіної відповідає нормативним вимогам, які висуваються Міністерством освіти і науки України до робіт, що подаються на присудження наукового ступеню кандидата наук, викладеним у «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Вдовіна Олена Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство.

Офіційний опонент,

кандидат наук із соціальних комунікацій,

доцент кафедри культурології

та інформаційної діяльності

Маріупольського державного університету

В.О. Кудлай

Особистий підпис	<i>Кудлай В.О.</i>
	засвідчую
Начальник загального відділу	<i>[Signature]</i>

